

Sygn. akt V CSK 71/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 października 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

SSN Marek Sychowicz

Protokolant Izabella Janke

w sprawie z powództwa Domu Obrotu Wierzytelnościami C. S.A. w D.

przeciwko A. Z., A. Z., E. K. i S . K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 października 2008 r.,

skarg kasacyjnych pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 26 czerwca 2007 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu**

**do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w K. nakazem zapłaty z dnia 5 kwietnia 2006 r., wydanym w postępowaniu nakazowym, uwzględnił powództwo o zapłatę wniesione przez Dom Obrotu Wierzytelnościami C. S.A. w D. przeciwko A. Z., A. Z., E. K. i S. K. W wyniku zarzutów pozwanych nakaz ten został uchylony wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 listopada 2006 r. w części zasądzającej należność główną ponad kwotę 666 500,54 zł oraz w zakresie odsetek ustawowych. Sąd Okręgowy zasądził odsetki ustawowe od kwoty 666 500,54 zł z okres od 28 lutego 2006 r. oraz odsetki ustawowe od dalszych kwot wskazanych w wyroku, a w pozostałej części powództwo oddalił.

W sprawie było bezsporne, że pozwani S. K. i A. Z. byli wystawcami weksla własnego in blanco, którego posiadaczem była Spółka Akcyjna „R. Poland” w W. Weksel ten poręczyły E. K. i A. Z. Sąd Okręgowy ustalił nadto, że Spółka „R. Poland” w dniu 8 listopada 2005 r. zbyła na rzecz strony powodowej swoje wierzytelności wobec „A. ” S. j. W tym czasie była nadal w posiadaniu weksla, który w dniu 27 stycznia 2006 r. wypełniła na kwotę 679 500,54 zł i przeniosła przez indos na rzecz strony powodowej. Sąd pierwszej instancji uznał, że po przeniesieniu wypełnionego weksla przez indos pozwani nie mogli zasłaniać się wobec strony powodowej zarzutami opartymi na swoich stosunkach osobistych z wystawcą. W toku postępowania nie zostało natomiast udowodnione, że strona powodowa nabywając weksel działała świadomie na szkodę pozwanych. Roszczenie oparte o weksel było zatem uzasadnione. Należało jedynie uwzględnić, że pozwani uiścili na rzecz wierzyciela 13 300 zł i w tym zakresie powództwo podlegało oddaleniu.

Apelacja pozwanych została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 26 czerwca 2007 r. Sąd ten podzielił w całości ustalenia faktyczne i ocenę Sądu pierwszej instancji. Jednocześnie dodatkowo podkreślił, że na gruncie prawa wekslowego zachodzi istotna różnica pomiędzy uprawnieniami indosatariusza, który nabył weksel in blanco niewypełniony, a uprawnieniami indosatariusza, który taki weksel nabył już po wypełnieniu. W tym drugim wypadku zostaje zerwana więź

między dłużnikiem a wierzycielem wekslowym i weksel uzyskuje w pełni swój abstrakcyjny charakter. Ochrona takich wierzycieli wekslowych zostaje wyłączona jedynie wówczas, gdy nabyli weksel działając na szkodę dłużnika.

Skarga kasacyjna pozwanych została oparte o podstawę naruszenia prawa materialnego. Zarzucono w niej błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 17 Prawa wekslowego oraz błędną wykładnię i niezastosowanie art. 10 tej ustawy.

W oparciu o te zarzuty skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku, poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji oraz nakazu zapłaty z dnia 5 kwietnia 2006 r. i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dla rozpoznania zawartych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia art. 10 i art. 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r.- Prawo wekslowe (Dz. U. Nr 37, poz. 282; dalej - prawo wekslowe) kluczowe znaczenie mają te ustalenia faktyczne, które wskazują, że weksel podpisany jako In blanco został wypełniony przez odbiorcę weksla (spółkę R. Polska S.A.) i następnie przeniesiony w drodze indosu na rzecz strony powodowej. Nakazuje to przyjąć, że weksel został przeniesiony na nabywcę według reguł prawa wekslowego. Należy podzielić zatem ocenę Sądu Apelacyjnego, że doszło w tej sytuacji do zerwania więzi ze stosunku podstawowego między dłużnikiem a wierzycielem wekslowym i weksel uzyskał swój abstrakcyjny charakter, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 maja 1999 r. (II CKN 282/98, OSNC 1999, Nr 12, poz. 207). Stwierdzenie to, wbrew odmiennej ocenie Sądu drugiej instancji, nie wykluczało jednak możliwości zastosowania art. 10 prawa wekslowego.

Zarówno art. 10, jak i art. 17 prawa wekslowego, który został powołany przez Sąd drugiej instancji jako podstawa rozstrzygnięcia, nie mają na celu podważania abstrakcyjnego charakteru zobowiązania wekslowego. Jego istotą jest brak konieczności wykazania przez wierzyciela wekslowego istnienia podstawy tego zobowiązania w stosunku cywilnoprawnym łączącym wystawcę i odbiorcę weksla (remitenta). Powołane wyżej przepisy pozwalają jedynie na złagodzenie

odpowiedzialności dłużników wekslowych przez umożliwienie im odwołania się w drodze wyjątku do stosunku osobistego łączącego wystawcę weksla i remitenta w drodze zarzutów dopuszczonych przez prawo wekslowe. Ich konstrukcja wpływa na rozkład ciężaru dowodu w procesie, w którym powód dochodzi należności z weksla. Przepisy te obciążają dłużnika wekslowego ciężarem udowodnienia okoliczności wymienionych w art. 10 i 17 prawa wekslowego, w celu zwolnienia się z zobowiązania wekslowego.

Sąd Apelacyjny przyjął również błędnie, że możliwość powołania się przez dłużnika wekslowego na zarzuty z art. 10 lub art. 17 prawa wekslowego jest uzależniona od rodzaju weksla, który został indosowany i w wypadku, gdy weksel in blanco został przeniesiony na nabywcę już po wypełnieniu przez remitenta, dłużnik ma możliwość podnoszenia wyłącznie zarzutów opartych o art. 17 prawa wekslowego. Pogląd ten nie znajduje uzasadnienia bowiem relacja pomiędzy hipotezami art. 10 i art. 17 prawa wekslowego i możliwość ich stosowania nie wynika z rodzaju weksla, którym dysponuje powód. Rozstrzyga o tym rodzaj zarzutów podnoszonych przez dłużnika. Zobowiązanie wekslowe stwierdzone dokumentem o cechach weksla może nie powstać z różnych powodów (np. braku zdolności do czynności prawnych, sprzeczności oświadczenia woli dłużnika z ustawą, a także wypełnienia weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem wekslowym). Dłużnik wekslowy może zatem swoje zarzuty opierać zarówno o art. 10 jak i 17 prawa wekslowego, jednakże art. 17 prawa wekslowego nie reguluje kwestii podnoszenia zarzutu uzupełnienia weksla niezupełnego niezgodnie z udzielonym upoważnieniem. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 listopada 1999 r. (I CKN 215/98, OSNC 2000 r., Nr 7-8, poz. 128). Zarzut wypełnienia weksla in blanco niezgodnie z porozumieniem wekslowym podlegał rozważeniu jedynie na gruncie art. 10 prawa wekslowego. Z tego względu uzasadniony był zawarty w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 17 prawa wekslowego w wyniku jego wadliwego zastosowania.

Jako argument przemawiający za stosowaniem art. 17 prawa wekslowego do zarzutów opartych o wypełnienie weksla niezupełnego niezgodnie z porozumieniem, Sąd Apelacyjny powołał konieczność rozróżnienia zakresu ochrony przysługującej wierzycielowi wekslowemu w sytuacji, gdy nabywa on

weksel niewypełniony lub wypełniony przez remitenta. Sąd Apelacyjny przedstawiając tę ocenę odwołał się do uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1107/00, OSNC 2003 r., Nr 4, poz. 55), w którym stwierdzono, że nabycie niewypełnionego weksla in blanco z indosem nie stwarza ułatwień w dochodzeniu praw z weksla i ochrony przewidzianej w art. 16 i 17 prawa wekslowego. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy stwierdził również, że dopiero po nabyciu wypełnionego weksla in blanco weksel uzyskuje w pełni swój abstrakcyjny charakter i może wchodzić w grę stosowanie art. 17 prawa wekslowego, a sytuacja nabywcy weksla in blanco niewypełnionego i wypełnionego nie jest jednakowa. Stanowisko to nie może jednak rzutować na sposób wykładni art. 10 prawa wekslowego, gdyż jak wyżej podkreślono wzajemna relacja pomiędzy tymi przepisami opiera się wprawdzie o wspólną możliwość kwestionowania zobowiązania wekslowego, jednakże w oparciu o odmienną podstawę zarzutów .

Przy wykładni art. 10 prawa wekslowego należy zwrócić uwagę, że przepis ten odnosi się wyłącznie do weksli in blanco, a podstawą zarzutu opartego o ten przepis może być jedynie niezgodne z porozumieniem wypełnienie takiego weksla (niezupełnego w chwili wystawienia). Przepis odwołuje się zatem do przesłanki w postaci rodzaju wystawionego weksla (in blanco) i pośrednio momentu jego wystawienia. Brak jest w nim natomiast jakiegokolwiek odesłania do kwestii związanych z chwilą wypełnienia weksla. Wykładnia językowa tego przepisu nie daje zatem podstaw do oceny, że jego hipotezą są objęte, zgodnie z poglądem Sądu Apelacyjnego, wyłącznie weksle in blanco przeniesione na nabywcę przed ich wypełnieniem przez remitenta. Co więcej w literaturze prezentowane jest stanowisko przeciwne tej ocenie, że art. 10 prawa wekslowego odnosi się wyłącznie do obrotu wekslami in blanco po ich uzupełnieniu. Ma ono związek z funkcją tego przepisu. Regulacja z art. 10 prawa wekslowego (podobnie jak z art. 17) służy ochronie dłużników wekslowych, jednakże przewidziane ograniczenia w możliwości podnoszenia przez nich zarzutów służą jednocześnie bezpieczeństwu obrotu wekslowego i przepisy te mają zastosowanie wówczas, gdy zapłaty od dłużnika wekslowego domaga się osoba trzecia, która nabyła weksel na podstawie czynności unormowanej w prawie wekslowym. Nakazuje to przyjąć, że art. 10 prawa wekslowego został przewidziany przede wszystkim dla

wypadków nabycie weksła In blanco wypełnionego przez remitenta, gdyż nabywca takiego weksła powinien być chroniony przed zarzutami wypełnienia weksła niezgodnie z porozumieniem z uwagi na to, że istotne znaczenie ma dla niego treść weksła, a nie treść porozumienia łączącego dłużnika wekslowego i odbiorcę weksła, który jest jego zbywcą. Taką ochronę art. 10 prawa wekslowego uzależnia jednak od dobrej wiary nabywcy, co chroni w większym stopniu wystawcę weksła in blanco. Nie można bowiem pomijać, że przy wekslach In blanco istnieje zawsze ich silny związek ze stosunkiem podstawowym łączącym wystawcę i odbiorcę weksła.

W orzecznictwie i literaturze prezentowane jest powszechnie stanowisko, że z brzmienia art. 10 prawa wekslowego wynika a contrario, że wobec osoby, która otrzymała weksel in blanco, ten, kto weksel wręczył, może powoływać się na niezgodne z udzielonym upoważnieniem uzupełnienie weksła In blanco bez żadnych ograniczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1999 r., I CKN 215/98, OSNC 2000, Nr 7-8, poz. 128, 17 czerwca 1999 r., I CKN 51/98, OSNC 2000, Nr 2, poz. 27, 5 lutego 1998 r. III CKN 342/97, OSNC 1998, Nr 9, poz. 141). Podkreśla się również, że wynikająca z porozumienia osoby wręczającej weksel In blanco i jego odbiorcy ścisła więź pomiędzy zobowiązaniem wekslowym a zobowiązaniem, które uzasadniało wystawienie weksła powoduje, że wierzyciel nie może na podstawie weksła uzyskać w zasadzie więcej praw niż przysługuje mu w ramach stosunku cywilnego z wystawcą weksła (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN 25/00, OSNC 2001, Nr 7-8, poz. 117). W jego uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał również, że w razie niezgodnego z porozumieniem wekslowym wypełnienia weksła in blanco, nie powstaje zobowiązanie wekslowe o treści wyrażonej w wekslu. Powstaje na tym tle wątpliwość, czy osoba trzecia, która nabywa weksel in blanco niewypełniony przez remitenta powinna być chroniona w większym stopniu niż odbiorca weksła, skoro nabywając taki weksel musi mieć świadomość, że weksel powinien być uzupełniony zgodnie z porozumieniem wystawcy i odbiorcy weksła.

Wymaga podkreślenia, że w literaturze prezentowane są poglądy, że nabywca niewypełnionego weksła in blanco nie powinien korzystać z uprawnień wynikających z obrotu wekslowego i powinna mieć w stosunku do niego zastosowanie zasada *nemo plus iuris*. Także w orzecznictwie stwierdzano,

że wierzycielowi, który nabył weksel niewypełniony w całości, może być przedstawiony zarzut, że wypełnił weksel niezgodnie z umową, w tych samych granicach, jak pierwszemu wekslobiorcy (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1935 r., C. II. 2456/34, OSP 1936, Nr I, poz. 669 i 10 czerwca 1932 r. C. 1/32, OSP 1933, Nr 1, poz. 51). Istnieją zatem argumenty na rzecz stanowiska, że ochrona osoby trzeciej przewidziana w art. 10 prawa wekslowego zostaje wyłączona w wypadkach nabycia weksla In blanco niewypełnionego i w tym należy upatrywać różnicy w sytuacji nabywcy weksla In blanco wypełnionego i nabywcy weksla przed jego wypełnieniem. Zagadnienie to nie miało jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie, gdyż weksel, który stanowił podstawę roszczenia został nabyty po wypełnieniu przez remitenta, a w tym wypadku art. 10 prawa wekslowego miał niewątpliwie zastosowanie.

Z przyczyn wyżej wskazanych skarga kasacyjna była uzasadniona i podlegała uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.